

DIMITRIE BOLINTINEANU

**LEGENDE ISTORICE
ȘI ALTE POEME**

Prefață, referințe critice și glosar de Oana Soare
Fișă biobibliografică de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOLINTINEANU, DIMITRIE

Legende istorice și alte poeme / Dimitrie Bolintineanu; pref., referințe critice și glosar de Oana Soare; fișă biobibliografică de Lucian Pricop. – București : Cartex 2000, 2019

ISBN 978-973-104-832-1

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (bibliograf)

821.135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Prefață</i>	9
<i>Fișă biobibliografică</i>	22
<i>Referințe critice</i>	25
<i>Notă asupra ediției</i>	41

POEZII DE D. BOLINTINEANU

atât cunoscute cât și inedite

1865

Florile Bosforului

Esmé	45
Ghiaura	47
Rabić	48
Almelaiur	53
Leili	55
Suspinul Bosforului	62
Mehrubé	64
Odalisca	68
Kîz-Culesi	70
Fata de la Candili	75
Slavele în vânzare	76
Gulfar	79
Ziulé	84
Fatmé	86
Hial	89
Dilrubam	93
Blestemul dervișului	98

Legende istorice	
Cea din urmă noapte a lui Mihai cel Mare Mare	99
Preda Buzescu	101
Muma lui Ștefan cel Mare	103
Ferentarul (Fragment dintr-un marș vechi)	105
Fata de la Cozia	106
Mircea la bătaie	108
Mihai scăpând stindardul	109
Mircea cel Mare și solii	110
Căpitanul de vânători	113
Marioara	115
Doamna lui Neagu	117
Cupa lui Ștefan	119
Sora Ana	121
Daniel Sihastru	123
Întoarcerea lui Mihai	125
Miron Costin	127
Monastirea Putna	128
Ghinea grecul	130
Ștefăniță-domnul	131
Cozia	132
Ogogenii	134
Năvala lui Țepeș	136
Domnul Mavrogheni	137
Han-tătar	139
Rossandra	141
Bârlad	145
Baia	148
Codru Cosminului	150
Ștefan la moarte	153
Dumbrava roșie	154
Maria Putoaica	156
Muma lui Mihai	157

Basme

Fata din dafin	159
Mihnea și baba (Dupe o tradiție)	162
Domnul de rouă	168
Peștera muștelor	171
Herol	174
Mureșul și Aluta (Oltul)	176
Dochia	178

Macedonele

Românele din Cavaia	183
Cântecul nunții în Castaria	185
San-Marina	187
Amantele Cîlii	190
Cântecele gramoștenilor	194
Marina	196
Edessa	198

Reverii

O tânără fată pe pragul morții	201
Scopul omului	203

Diverse

Mihai și călăul	205
Hoții	206
Ielele	207

DIN ALTE VOLUME

POEZIILE VECHI ȘI NOI ALE D-LUI DIMITRIE BOLINTINEANU

1855

Moartea lui Mihai Viteazul	213
Visul lui Ștefan cel Mare	216

Tepeș și solii	219
Pandurul	221

BĂTĂLIILE ROMÂNILOR (FAPTE ISTORICE)

1859

Ana-doamna	225
Cetatea Albă (Akerman)	232
Rovina	236
Sân-Petru	238
Moldavii la Marienburg	241
Solii lui Tepeș la Mahomet	244
Mihai în Transilvania	246
Vornicul Dumitru	250
Mihai la Vidin	251
Siretul	252
Glubavii	254
Clejanii	256
Cornul lui Sas	258
Călugărenii	260

LEGENDE NOI CU NOTE DIN CRONICILE ROMÂNILOR

1862

Mânia lui Ștefan	267
Aprodul Purice	269
Copilul din casă	271
Petru Rareș	273
Baronschi-domnul	275
Glosar	277

UN POET AL EPOCII SALE

Există, indiscutabil, un aer și un profil de epocă. Astfel, destinul lui Bolintineanu seamănă, în destule privințe, cu acela al celorlalți scriitori pașoptiști. Dacă viețile lor ar fi transpuse într-un roman, i-am vedea pe eroi făcând parte din societăți secrete, participând la revoluții, călătorind și petrecând ani întregi în străinătate, trăind tot felul de iubiri (mai mult sau mai puțin fericite), pe care, de atunci, le numim romantice. Neînțeleși de societate, incapabili să se supună moralei comune, unii dintre ei sucombă în nebulie.

În acest profil al scriitorului romantic se încadrează cum nu se poate mai bine și D. Bolintineanu. Înainte de 1848, scriitorul face parte din tot felul de societăți secrete, al căror rol este acela de a pregăti revoluția. În 1844, îl aflăm în rândurile Frăției și ale Societății literare, alături de Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Christian Tell; în 1845 face parte din Asociația literară, iar în 1846, la Paris, este membru cotizant al Societății Studenților Români din capitala Franței.

Apoi, Bolintineanu participă activ la revoluția de la 1848, editând, printre altele și pentru o scurtă perioadă, și ziarul *Poporul suveran*. După înfrângerea mișcării, ca și colegii săi de generație, Bolintineanu va cunoaște experiența exilului. În 1849 îl găsim la Paris, unde, în 1851, va redacta un ziar în limba română, *Albumul pelerinilor români*, din care vor apărea numai trei numere.

Ca și alți scriitori romantici, autorul nostru este un om al călătoriilor. Adoră Orientul, apropiat și îndepărtat: în 1852 vizitează Constantinopolul, în 1854 Ierusalimul și Egiptul, iar în 1856 trece pe insula Samos, al cărei

POEZII
DE
D. BOLINTINEANU
atât cunoscute cât și inedite
1865

FLORILE BOSFORULUI

ESMÉ

Ca Esmé mai dulce floare
Dezmierdător parfum,
N-a mai strălucit sub soare
Dela Tunis la Batum!

Sub privire-i s-aurește
Unda lină din Bosfor
Și, văzând-o, Gul¹ roșește,
În grădină la Nihor².

Ca mărgăritarul albă
Și cu părul de ebin,
Ochi de foc și mână dalbă,
Gura, grațios rubin;

Naltă, delicată, fină,
Dar cu brațul rotunzior,
Sânul ei, sân de vergină
Unde dulci mistere zbor.

De un an e măritată.
De ghiauri³, de musulmani,
Și de frenci⁴ e lăudată;
Are optsprezece ani!

Când o vezi la preumblare
Sub iașmac⁵ adus din Șam⁶,

Ca o stea prin nori apare
Dulcea fiică-a lui Osman⁷.

Feregeaua⁸-i se mlădie
Pe kiahul⁹, bogat cerchez¹⁰,
Cu dalga¹¹ de selemie¹²,
Cu șalvari largi de geanfez¹³.

Când ea lasă cu dulceață
Vălul ei a flutura,
S-ai trei zile-aici în viață,
S-o vezi astfel, tu le-ai da!

Când Esmé umblă prin casă,
Coamele-i pe talpe trec
Și-ntr-o mie cozi se lasă
P-al ei sârmali-elec¹⁴.

La plimbare când ea iese,
'Noadă păru-i elegant,
Peste cap, în valuri dese
Cu un ac de diamant.

Oh! amar cui o privește
Un minut făr' de iașmac!
Mai amar cui o iubește!
Dorurile nu-i mai tac!

De la frunte la picioare
E un fermec grațios!
Sufletul ei e un soare,
Corpul ei un crin frumos!

A sa inimă se duce
În secret dup-un ghiaur,
Patimile, strânse dulce
În arzându-i sân, murmur.

GHIAURA

Sub verdea leasă
Unde se-ndeașă
Visele-n cor,
La umbra lină
Unde suspină
Linul Bosfor,
Când raza beată,
Ca o săgeată
Cade mereu,
Sub neagra stâncă
Aș vrea, da, încă,
Să m-aflu eu,
Pe flori molateci,
Verzi și sălbateci
Flori de păduri,
Cu frunte-arzândă,
Pe bucla blândă
Unei ghiauri!

RABIÉ¹

E oara când s-aprinde a lui Lial² făclie
 Și varsă valuri d-aur pe marea azurie,
 Lăsând ca să se vază mișcând din aripiori,
 O pulbere-argintoasă de mii de peștișori;
 Frumoase mozaice, divine, infinite,
 Ce schimbă ale lor forme bizare, strălucite!
 Lucrare minunată, tablou desfătător,
 Ce ne amintă încă p-al vieții autor,
 Făcând ca să se uite durerea ce dărâmă!
 O, fiu al pericunii! om, mizeră țărână,
 Ce într-o zi trăiește și un fatal minut
 Coboară în morminte nestabilul tău lut!
 Grăbește-te de gustă, cât viața ta lucește,
 Această frumusețe ce dulce ne răpește,
 Ast fermec fără moarte, aceste străluciri,
 Ce, răsفătându-ți dulce arzânde simțiri,
 Îmbată al tău suflet și-l face de tresare
 Sub mâna providenții, d-amor și desfătare!
 Oh! mâne-a ta țărână de vânt se va răpi!
 Căci moartea stă ascunsă sub floarea ta d-o zi.
 Alături cu lumina e umbra care zace;
 Alături cu o stâncă prăpastia se face!
 Dar să te bucuri numai nu este de ajuns:
 Căci robul ce trăiește de lanțul său pătruns,
 Tiranul stând pe tronul-i au tot acea durere,
 Unul să poarte lanțul, celalt a sa putere,
 Și toți deopotrivă se bucură aci
 De răul ce pot face nainte d-a peri.

De crimă-i ucigașul, vai! e ferice încă!
 Și orbii chiar se bucur în noaptea lor adâncă.
 Tu, bucură-te însă d-aceste dulci vederi
 Ce fac deopotrivă pe omul de dureri
 Cu zeii! Fii ferice, când ai putut în lume,
 Prin fapte generoase, să-ți lași un dulce nume!

Sultana favorită, în chioschiu-i răpitor,
 Cu ochii uzi de lacrimi, se uită pe Bosfor.
 Nici șopta sărutării suavii aurele
 Pe unda semănată de pulbere de stele.
 Nici dulcile suspine ce-n pomi la Iscudar³
 Exală-n sânul serii fiia lui Ilbahar⁴,
 Nici cântul ce modulă pescarii-n depărtare,
 Nici splendida lumină ce scânteie pe mare,
 Nimic nu răspândește din sufletu-i rănit
 Ideea răzbunării ce-n doru-i a zâmbit.
 Dar ea era frumoasă, și jună, și plăcută!
 Când cu atâtea grații de ceruri fu născută,
 Ea fuse destinată să șteargă cu amor
 P-a oamenilor frunte al patimilor zbor,
 Așa precum o floare cu bucurie vine
 Și-n lacrimile noastre s-amestecă cu bine.
 Dar lumea îi schimbbase destinele-i cerești:
 Căci omul e ca focul din care îți urzești
 Unealtă ce omoară sau care trebuiește.
 O, lume! dacă suferi, chiar ție mulțumește!
 Dar valul ce se sparge pe-ntinsa Marmara⁵
 În nopți de vijelie nu are-albețea sa,
 Și bolta înstelată nu e strălucitoare
 Ca ochii favoriții, Rabia, dulce floare!

Un om stă în genuche, ascultă în tăcere.
 – „Ali, tu nu știi încă adâncă mea durere?”
 Întrebă favorita pe vechiul ei hadân⁶.
 – „Nu știu nimic!” răspunde fățarnicul bătrân.

— Toți vor ca să mă peardă! Allah! toți mă înșeală!

Câslar-aga⁷ îmi dete în fine o rivală...
 Știi tu ce-i o rivală? E moartea mea, Ali!
 Ambițiunea mică de a putea domni
 Îl face să urască a mea înrâurire
 Și prin mijloace crude să cheme-a mea peire.
 Rivala ce-mi dă mie uzurpatorul meu
 Se zice că-i frumoasă! Nu cred nimic eu!...
 Voi sângele, voi viața acei ce mă doboară!
 O crimă! vezi, eu tremur! dar trebuie să moară!
 Sultanul de trei zile în chioșc la Candili⁸
 Petrece cu cercheza... Tu o cunoști, Ali.
 Almeia⁹ ce în danțuri atât de rușinoase
 Și-arată cu talentul și formele-i frumoase!
 Bogazul¹⁰ curge iute sub chioschiul ce-am numit,
 Și care, despre mare, nu este îngrădit...
 Cercheza dănțuiește c-un negru oarecare,
 P-a cărui față scrie: *minciună și trădare!*
 Cincizeci de pungi de aur... Pricepi ideea mea?
 O repede săltare ne va scăpa de ea.
 Sultanul o s-o crează-necată din tâmplare.
 Tu, ca să faci să uite această înecare,
 Vei pune foc îndată pe mal la Scutari!“
 — „Întocmai se va face!“ răspunde-atunci Ali.

În chioschiul său cel verde, la Candili, pe mare,
 Sultanul se îmbată de dulce desfătare,
 Privind când focul zilii pe dealuri strălucind,
 Când luna ce se-nalță ca salbă de argint,
 Când alba baiaderă ce-n danțuri grațioase
 Arată ale-ei talente și forme voluptoase.
 Mărețul chioșc își udă picioarele-n Bosfor,
 Și-n unda fugătoare se miră cu amor.
 Sub chioșc curentul trece cu vie repejune,
 Iar murmura-i învită la dulce moliciune.
 O sală octogonă formează acest local

În care strălucește tot luxu-oriental.
 O grupă d-odalisce¹¹ apar aici în sală,
 Ca visele juneții ce inima exală.
 Colo, fumând tăcută, o lînă hânâmă¹²
 Se pleacă visătoare pe mica-i albă mână;
 Iar rumena-i guriță ca fragul pânguit,
 Din narghelea exală un fum îmbălsămit.
 Mai colo o cercheză se joacă c-un hanger
 Și pare ca fantasma ce a venit din cer,
 Când lupta încetează, la bravul adormit,
 Și joacă cu armura și coifu-i aurit.

Dar iată baiadera! Ca steaua în lumină,
 Ea arde-n frumusețe lumească și divină!
 Cosițele-i se scutur pe umerii de crin,
 Muiate-n diamante, ca focul cel divin
 Al stelelor de aur, ce-n umbră și tăcere
 Cu umbra împreună tresare de plăcere.
 Doi ochi focoși, dulci, negri, frumos se răcoreau
 În umbra umor gene prelungi ce-o copereau,
 Ca razele de soare ce printre nori văzute
 Își perd vioiciunea, făcându-se plăcute.
 Dar Mahomet o cheamă, alături o invită.
 — „Vin?! zice padișahul, copilă fericită!
 Ești tu o muritoare d-aici din astă lume
 Sau huruie ieșită din ale mării spume?
 Ori ești o dulce floare ce ținerile zori,
 Jucându-se, perdură din sânul lor de flori?“
 La sunetul tamburii, copila răpitoare
 S-avântă înc-o dată pe scumpele covoare.
 Hadânu-l o preurmă... Ea cade câteodată
 Pe brațele lui negre, în aer legănată,
 Și seamănă, pe brațe-i, un fermec virginial,
 Ca o steluță dalbă în fruntea unui val.
 Dar muzica-ncetează. S-aude o strigare.
 Frumoasa baiaderă alunecă în mare!

Din lunga-i amortire sultanul deșteptat,
Caicul să-i prezinte la robi a ordonat.
Cât pentru baiadera ce unda o răpise,
Sultanul când se duse, femeilor le zise:
„Era o floare dulce, ca tinerile zori,
Jucându-se, perdură din sânul lor de flori,
Și cu apusul zilei, se-ntoarce către soare
Așa precum venise, frumoasă, răzătoare!“

ALMEIAUR

Pe unda poleită de miriade stele
Se leagănă, murmur,
În horă grațioasă suave aurele,
Și joc cu răsfățare în bucla dulcii mele,
Frumoasii Almelaiur.

Colo suspină valul sub maluri cununate
De chioșcuri de porfir;
Colo delfinul saltă în jocuri răsfățate
Pe undele încinse de brăuri colorate
De raze dulci de fir.

Și cerul, și pământul, și marea fără punte,
Saraiuri, toate zbor,
Și luna cu chip d-aur se leagănă pe munte;
Iar dulcea mea hanâmă ascunde alba frunte
În sânu-mi arzător.

Cu vorbe amoroase, cu tânără muștrare,
Îmi zice ea duios:
„Cu mult e mai plăcută a noastră răsfățare
Decât acele raze ce scânteie pe mare,
Amantul meu frumos!“

Ea zice și suspină, și două lacrimele
Se scură tremurând
Pe ale feții albe garoafe dulci, junele,
Ce tremură sfoase ca razele din stele
Pe valul mării blând.

Eu, ca s-adorm suspinul ce încă rătăcește
În sânu-i delicat,
Rădic atunci vălu-i ce fața-i umbrește,
P-o mandolină d-aur ce dulcea mea iubește
Eu astfel am cântat:

„Vino, dulcea mea iubită,
Valul doarme, liniștit,
Vezi, caicul meu invită
Cu catartul aurit!

Coardele-i sunt de mătase;
Velele-i sunt de atlas,
Printre unde, de vânt trase,
Să plutim drag pe Bogaz!

Pentru muncă, floare dulce,
Eu alt aur nu primesc
Decât aurul ce luce
Printre părul tău ceresc!“

Așa cântam pe mare și alba mea frumoasă
Pe brațu-mi adormea,
Șoptind cu răsfățare: „O, noapte grațioasă,
Oprește zborul dulce pe lumea mincinoasă,
Pe fericirea mea!“

LEILI

O, streine, vino și te desfătează
Pe aceste maluri pline de-ncântări,
Unde tinerețea încă se păstrează,
Unde-amorul are încă dulci visări,
Unde hurioara¹ edenului dulce,
L-ale halaicii² cântece de dor,
Vine și răsfață până să se culce,
Florile răsând după-acest Bosfor;
Unde o femeie are frumusețea
Stelilor de aur ce în nopți lucesc,
Și fecioara dulce are tinerețea
Rozelor sălbateci care ne răpesc;
Unde ziua-i albă, noaptea înstelată,
Și-aerul bea dulce rouă dupe crin.
O, eden al lumii! fața ta curată
Cu atât ne-ncântă cu cât te privim!
Cât de mult copiii lui Osman cel mare
Cată să blasfeme frumusețea ta,
Cauză de lupte și de turburare
Ce-a făcut și face lacrimi a vărsa!
D-astă frumusețe, dar fatal și dulce,
Spiritele noastre le-am văzut slăbind!
În locașul vieții moartea se-ntroduce,
Ea le țese viața cu aur și argint.

1. *Hurioara* – Huria. Spirit ideal, femeie ce locuiește în Eden, d-o albețe strălucitoare, menită a deslăta pe cei drepti cu un amor ideal după moarte. (n.a.)
2. *Halaică* – Sclavă a hanâmelor. (n.a.)